

Diplomová magisterská práce Zuzany Korábové se zaměřuje na koncept intersémiotického překladu. Tento nový pohled na starý koncept „mezidruhového posunu“ v umění, s čímž r. 1959 přišel Roman Jakobson ("On Linguistic Aspects of Translation"), je od té doby neustále citován translatology po celém světě. Pohlížet např. na zfilmování literárního díla jako na svého druhu překlad je jistě zajímavá myšlenka. Pro translatology je to myšlenka tím vábivější, že se tím zásadně rozšiřuje významové pole (obsah i rozsah) konceptu „překladu“, který se tak stává univerzální jednotkou intersemiózy. Toto troufalé pojetí R. Jakobsona bylo i opakovaně napadáno, především z řad netranslatologů (srov. Eco 2003, *Dire quasi la stessa cosa: Esperienze di traduzione*), kteří takto široké pojetí překladu odmítají.

Jakobson však nerozpracoval metodologii, podle níž by bylo možné pohlížet na mezijazykový a meziznakový překlad skutečně tímtež prizmatem. Neověřil tak svou hypotézu a ani do budoucna nenaznačil jak verifikovat model, s nímž přišel.

Slovenský teoretik Anton Popovič (1933-84) začínal a získal si největšího uznání jako translatolog, jeho dílo však zasahuje i do oblasti literární vědy, komparatistiky, obecné uměnovědy a sémiotiky. Vypracoval model komparativní analýzy prototextu (originálu) a metatextu (překladu) vycházející ze sémanticko-stylistické teorie textu, kterou po desetiletí budoval jeho kolega František Miko. Popovičův model „výrazových posunů“ si od 70. let 20. století v translatologii získal celosvětové uznání.

V 80. letech Popovič svou teorii metatextu rozšiřuje i o intersémiotický aspekt (Popovič 1983: 92-94, *Komunikačné projekty literárnej vedy*). Text je pro něj jakékoli umělecké dílo (nejen literární), prototext pak jakýkoli výchozí komunikát a metatext jakýkoli cílový komunikát na prototext navazující. Literární dílo a jeho zfilmování se pak k sobě mají právě jako prototext a metatext (neboli originál a překlad). Na rozdíl od Jakobsona ale Popovič poskytuje metodologický nástroj jak tyto dva komunikáty porovnávat. Roku 1983 se tak konečně naskytl možnost tento Jakobsonův koncept ověřit vědecky.

Popovič zemřel záhy po svém posledním velkém objevu a vzhledem k nesmírné komplexnosti celé problematiky – obecná teorie intersemiózy by jistě byla hodna Nobelovy ceny – se dosud badatelé *deskriptivnímu a empirickému přístupu* k tomuto tématu vyhýbali. Právě o to se – pionýrským a odvážným způsobem – pokouší práce Z. Korábové.

Z hlediska empirické analýzy slouží diplomantce divadelní hra Václava Havla *Odcházení* jako prototext, její anglický (tj. mezijazykový) překlad a její filmové zpracování (tj. intersémiotický překlad) jako dva metatexty. Korábová srovnává jednak prototext s každým metatextem zvlášť, jednak i oba metatexty mezi sebou. I tím je její práce novátorská a přínosná metodologicky. Předně však diplomantka kriticky reflektuje Popovičův model komparativní analýzy prototextu a metatextu (model výrazových posunů), vytvořený původně pro mezijazykový překlad, z hlediska jeho aplikace na překlad intersémiotický. Tím ověřuje základní hypotézu vycházející z tvrzení R. Jakobsona, že „mezidruhový posun“ v umění je překlad *sui generis*.

Diplomantka dospívá k závěru, který jako takový možná nepřekvapí, ale který je zde skutečně důsledně metodologicky, empiricky a deskriptivně podložen: Jakobsonova teze se potvrzuje pouze částečně. Přes společné rysy mezijazykového a meziznakového překladu se u druhého jedná o řádově jinou operaci. Převedení divadelní hry na filmové plátno a převedení divadelní hry z češtiny do angličtiny jsou bezpochyby obojí posuny z jednoho sémiotického systému do druhého: česká kultura je per definitionem jiným sémiotickým systémem než anglická (potážmo anglofonní), stejně jako literární ztvárnění díla probíhá v jiném znakovém

systemu než filmové. Ovšem v prvním převodu prostředky zůstávají jazykové (byť jsou podmíněné jinou kulturou), zatímco v druhém hrají roli další nezanedbatelné, ba primární prvky (mizanscéna, montáž atd.).

Práce Z. Korábová je na svém poli prvotinou a jako na takovou je třeba na ni pohlížet. Je na jedné straně velmi objevná pro své metodologické (spíše než teoretické) poznatky, na druhé straně je zvláště teoreticky „nevyzrálá“ (ovšem jedná se o práci diplomovou). Nebylo by však spravedlivé hodnotit pouze výsledek (produkt). V potaz je nutno brát již sám proces kritického střetávání se s dostupnou metodologií a vytváření jejích variant a alternativ, důsledně empiricko-deskriptivní zacházení jak s teoretickou literaturou, která mnohdy posouvá hranice srozumitelnosti daleko za úroveň, již lze od studentky magisterského studia očekávat, tak i – a to především – s materiálem a daty, kde se diplomantka vědomě a důsledně zdržuje hodnotových soudů a vystříhává se axiologickým svodům. I tím diplomantka splnila zadání školitele.

Práci tak předběžně hodnotím jako „výbornou“, přičemž o celkovém hodnocení rozhodne obhajoba.

V Praze dne 8. 9. 2015

PhDr. Jaroslav Špirk, Ph.D.